

ÇKA I DUHET NJË SPECIALIZANTI?

Dëfrim Morina
Doktor i Mjekësisë

Specializant i Kardiologjisë,
Klinika e Kardiologjisë,
Qendra Klinike Universitare e
Kosovës

Specializimi paraqet një rën prej periudhave më të rëndësishme dhe më kritike në formimin e një profesionisti shëndetësor.

Themi tejet e rëndësishme për shkak se gjatë kësaj periudhe fitohen aftësitë specifike klinike përmes ofrimit të shërbimeve shëndetësore për pacientët, duke filluar nga anamneza, përpunimi i historisë mjekësore, realizimi i ekzaminimeve bazike, testeve specifike diagnostike e deri te trajtimi mjekësorë, komunikimi me pacientë, familjarë dhe pjesëtarë tjerë të sistemit shëndetësor.

Ndërsa themi kritike për shkak se paraqet sfidë brenda sistemit shëndetësor gjetja e një balansi të mirëfilltë në mes të nevojës për edukim specialistik, e cila vazhdimisht kërkon pavarësi dhe kompetencë graduale të specialistit, si dhe nevojës për siguri dhe kujdes ndaj pacientit, të cilët do të përfitonin më shumë poqese do të përkujdeseshin nga një klinikist me përvojë me të madhe.

Edukimi specialistik parimisht është i ndërtuar mbi bazën e një marrëveshje të heshtur ("kontratë shoqërore") në mes të pacientëve dhe bartësve të edukimit klinik. Sipas saj, pacientët pajtohen që t'i lejojnë mjekët e rinj të ofrojnë shërbim shëndetësor të mbikëqyrtur në shkëmbim të së mirës së përgjithshme shoqërore, e cila është krijimi i profesionistëve shëndetësor të së ardhmes, kurse qendrat edukative në anën tjetër do të garantojnë sigurinë dhe profesionalizmin për pacientët.

Qëllimi kryesor i edukimit specialistik është përgatitja e profesionistëve shëndetësor të së ardhmes të pajisur me kompetencën adekuate klinike në ofrimin e kujdesit shëndetësor të sigurt dhe efektiv në mënyrë të pavarur. Mirëpo, ky qëllim asnjëherë nuk duhet të cenohet parimet e përgjithshme etike dhe profesionale të ofrimit të kujdesit shëndetësor. Andaj, mungesa e përvojës klinike në fazat fillestare nuk duhet të vie asnjëherë në rrezik sigurinë e pacienteve, e garanci për këtë është mbikëqyrja nga ana e edukatorëve klinik, të cilët në baza individuale iu japin specialistëve kompetencë dhe pavarësi graduale.

Edhe pse specialistët janë tejet të rëndësishëm dhe zakonisht e bartin barrën më të madhe në ofrimin e kujdesit shëndetësor, nuk duhet harruar se qëllimi kryesor i specializimit është edukimi i tyre. Andaj asnjëherë nuk duhet të shihen vetëm si fuqi punëtore, mirëpo si mjekë të rinj në trajnim e sipër, të cilët priten të transformohen në profesionistë shëndetësor me përvojë dhe që në të ardhmen do t'i ofrojnë shoqërisë siguri dhe profesionalizëm në ofrimin e shërbimeve shëndetësore. Pra, specialistët mbi te gjitha janë mjekë në edukim, andaj përcaktimi i detyrave dhe obligimeve të tyre duhet bërë duke u bazuar mbi nevojat për edukim klinik.

Për t'u siguruar që nevojat e edukimit klinik do të përcaktojnë angazhimin e specialistit, gjatë hartimit të programit specialistik duhet respektohen dy parime:

- asnjëherë nuk duhen cenuar objektivat e edukimit specialistik duke i mbingarkuar specialistët me punë të përditshme, të cilat në një pjesë të madhe të rasteve janë joedukative dhe

- edukimi didaktik dhe klinik i specialistit duhet të jete prioritet në hartimin e orarit të punës.

Tri objektivat kryesore, të cilat duhet t'i arrijë edukimi specialistik janë:

1. Dhënia e përgjegjësisë graduale duke u bazuar në kompetencën individuale të secilit dhe nën monitorimin e vazhdueshëm klinik,

2. Dhënia e kohës së mjaftueshme në dispozicion për t'u angazhuar në të ashtuquajturin "të mësuarit reflektiv" dhe

3. Vazhdimësi në kujdesin ndaj pacientit për të kuptuar plotësisht evolucionin e sëmundjes dhe për të përfituar maksimalisht nga secili rast.

Ajo që vlen më së shumti gjatë edukimit specialistik nuk është aspekti sasior, pra numri i orëve të qëndrimit në spital, por ambienti edukativ adekuat i cili i përmbush këto tri objektiva të lartpërmendura. Pra, më shumë rëndësi ka kualiteti i kohës së qëndrimit të specialistit në spital sesa numri i orëve.

Mbikëqyrja (Monitorimi)

Sipas Kilminster dhe Jolly(2000) definohet si ofrim i monitorimit, udhëzimeve dhe feedback-ut në raport me zhvillimin personal, profesional dhe edukativ të kujdesit shëndetësor të mjekut ndaj pacientit. Kjo përfshinë edhe identifikimin e pikave të forta dhe të dobëta të mjekut në një situatë të caktuar klinike me qëllimin e vetëm të ndërhyrjes kur është nevoja ashtu që siguria e pacientit të jetë maksimale.

Praktikat efektive të monitorimit që e përmirësojnë të mësuarit klinik dhe performancën janë:

1. Modelet ideale të edukatorëve klinik, të cilët demonstrojnë praktikat adekuate profesionale në qasjen ndaj pacientit,

2. Transmetimi i objektivave specifike klinike tek specialistët gjatë punës së përditshme,

3. Vlerësimi periodik i arritjes së objektivave të parapara dhe

4. Feedback-u në kohë të përshtatshme dhe aty për aty gjatë qasjes me pacientët.

Spitali nuk është një vend ku mjekët e rinj rriten dhe zhvillohen në mënyrë autodidaktike, mirëpo është hapësirë ku të mësuarit duhet të realizohet nën monitorim strikt. Sipas një studimi mbi

efektet e monitorimit nga Kilminster dhe Jolly u pa që "monitorimi ka efekt pozitiv në kujdesin ndaj pacientit dhe mungesa e monitorimit është e dëmshme për pacientët".

Siguria dhe mirëqenia e pacientit duhet të jetë prioritet gjatë caktimit të shkallës së nevojshme të mbikëqyrjes. Në të gjitha studimet e realizuara deri më tani është parë që tek rastet me monitorim të duhur gjithmonë ka më pak gabime mjekësore, përmirësim të kualitetit të kujdesit të ofruar, përmirësim të planit të trajtimit të pacientit, rënie të komplikacioneve dhe vdekjeve, përvetësim më të shpejtë të aftësive klinike, nivel më të kënaqshëm të realizimit të procedurave diagnostike dhe terapeutike si dhe përdorim më të pakët të resurseve spitalore.

Marrëdhënia në mes të specializantëve dhe edukatorëve klinik është tejet e rëndësishme për procesin e të mësuarit. Specializantët kanë nevojë për feedback të qartë ndaj gjyqimeve klinike të tyre si dhe kërkojnë që përmirësimet dhe kritikën të bëhen në mënyrë profesionale. Një marrëdhënie e shëndoshë dhe sjellje monitoruese e duhur nënkupton dhënien e udhëzimeve direkt gjatë punës klinike, diskutimin e lidhjes mes teorisë dhe praktikës klinike, pjesëmarrjen aktive në zgjidhjen e problemeve, ofrimin e feedback-ut, sigurisë dhe modelit sa më ideal se si duhet vepruar klinikisht.

Kurse në anën tjetër prania e tipareve të një raporti jokorrekt, siç janë: rigjiditeti, jotoleranca, mungesa e empatise, dështimi i ofrimit të përkrahjes së duhur dhe mosinteresimi për përparimin klinik, ndikon negativisht duke krijuar një sjellje mbrojtëse tek specializanti, e cila interferon direkt në edukim.

Në një studim të realizuar para disa vitesh, shumica e edukatorëve klinik me përvojë shprehën shqetësimin e tyre se janë duke shpenzuar shumë më shumë kohë në kujdesin ndaj pacientëve sesa në mësimdhënie dhe monitorim të specializantëve. Sipas studimit, rreth 75% besojnë se ngarkesa e madhe në punë dhe orari i ngarkuar janë pengesë për pjesën didaktike të specializimit dhe të mësuarit pranë shtratis të pacientit. (Reed et al., 2007).

Për shkak të rolit aq të madh të edukatorëve klinik paraqitet nevoja për një vullnet më të madh dhe strategji shtetërore afatgjatë në zhvillimin dhe promovimin e edukatorëve klinik, krijimin e të ashtuquajturave "akademive të edukatorëve klinik" si dhe strategjisë institucionale për financimin e edukimit dhe monitorimit klinik me qëllim të ngritjes së cilësisë në sistemin

shëndetësor.

Ngarkesa adekuate në punë që lejon kohë të mjaftueshme për të mësuarit reflektiv

Nënkupton të pasurit në dispozicion të kohës së mjaftueshme për të parë, analizuar dhe reflektuar mbi praktikën klinike të specialistit gjatë diagnozës, trajtimit dhe kompletimit të rastit. Sipas përvojës së edukatorëve klinik është shumë më e rëndësishme për rritjen profesionale të specializantëve që të studiojnë më pak raste klinike në thellësinë dhe kualitetin e duhur sesa shumë raste klinike në mënyrë sipërfaqësore. Të mësuarit zhvillohet më së miri me aktivitete direkt tek shtrati i pacientit, pra në parimin "learning by doing". Sipas të gjitha studimeve, trajnimet e bazuara në simulacion janë treguar si mjeti më i mirë i trajnimit si nga ana e specializantëve ashtu edhe nga edukatorët klinik.

Pak punë e pak raste klinike e dëmtojnë procesin e të mësuarit klinik, mirëpo në anën tjetër edhe ngarkesa e madhe në punë e dëmton dukshëm aftësinë për të marrë informacione të reja të përpunuara sepse procesi i të menduarit fragmentohet nga ngarkesa e madhe dhe çrregullohet të gjykuarit e duhur klinik. Ngarkesa optimale në punë duhet të jetë e individualizuar dhe iu mbetet edukatorëve klinik për të përcaktuar ngarkesën optimale për secilin.

Vazhdimësia e ofrimit të kujdesit shëndetësor

Specializantët kanë nevojë për vazhdimësi në kujdesin ndaj pacientit në mënyrë që të kuptojnë rrjedhjen e sëmundjes në tërësi dhe të veprojnë në momentin e duhur në të mirë të pacientit. Duke e përcjellë rastin e njëjtë nga momenti i pranimit deri tek lëshimi mund të kuptohen më mirë rezultatet e trajtimit, mundësitë e reagimit në rast të komplikimit dhe të kuptohet më mirë se si duhet trajtuar pacientin në tërësi, e jo të shihen vetëm rastet në mënyrë të fragmentuar.

Eduktorët klinik rekomandojnë që specializantëve të iu ofrohen mundësi të ndryshme dhe të shumta të pjesëmarrjes direkte dhe aktive në kujdesin ndaj pacientit në secilën fazë të sëmundjes nga fillimi deri në fund.

Ambienti Edukativ

Ambienti edukativ duhet të ketë për qëllim lehtësimin e të mësuarit efektiv dhe kujdesin shëndetësor të sigurt ndaj pacientit. Edukatorët klinik duhet të krijojnë një atmosferë të tillë, ku specializantët ndihen të lirë për të kërkuar ndihmë dhe për të treguar mungesën e aftësive dhe përvojës për tu përballur me një situatë të caktuar. Komunikimi i hapur, mbështetja

adekuate si dhe përgjigja e atypëratyshme ndaj kërkesave për ndihmë janë thelbësore në inkurajimin e specializantëve që në çdo kohë t'i tregojnë shqetësimet e tyre dhe nevojën për asistim.

Për një ambient sa më edukativ mjeku mbikëqyrës duhet t'i ofrojë specializantit:

-Mbikëqyrje të vazhdueshme, duke ia bërë të qartë përgjegjësitë dhe pritshmëritë në performancë, objektivat edukative dhe nivelin e duhur të komunikimit,

-Ambient të sigurt dhe mbështetës të të mësuarit,

-Përkrahje në ruajtjen e mirëqenies fizike dhe psikike,

-Prezencën, qoftë përmes telefonit apo fizike, në çdo kohë dhe në çdo rast,

-Rishikim të përbashkët të të gjitha rasteve dhe konsultave duke u përqendruar në aspektet klinike dhe edukative të tyre.

Mirëqenia

Për shkak të ngarkesës së madhe në punë dhe objektivave edukative specializantët janë të prirur për të vuajtur nga sindroma Burnout dhe depresioni. Mirëqenia psikologjike, emocionale dhe fizike janë tejet kritike në formimin e një profesionisti shëndetësor të së ardhmes, i cili është kompetent, i kujdesshëm dhe tejet profesional. Kujdesi ndaj vetes është komponentë shumë e rëndësishme e profesionalizmit dhe paraqet një aftësi që duhet të mësohet gjatë edukimit specialistik.

Duke u bazuar në të gjitha këto që u përmenden më lart arrijmë në konkludimin se specializantët duhet të shihen si interes nacional sepse pas disa vitesh prej tyre do të formohet një "armatë shëndetësore", e cila do të jetë bartëse e sistemit shëndetësor të vendit.

Krejt në fund është shumë e rëndësishme që duke u bazuar në specifikat individuale të secilit të bëhet balancimi në mes të ngarkesës së arsyeshme në punë, kohës së nevojshme për mësim efektiv si dhe mirëqenies së specializantit, në mënyrë që të arrihet konsolidim maksimal i njohurive klinike të fituara. Pra, duhet qasje individuale duke u bazuar në kornizat e përgjithshme. Andaj mbetet shumë për t'u bërë dhe ndryshimi duhet të inkurajohet përmes promovimit të dizajneve të reja edukative (sic është ristrukturimi i kurikulës, trajnimi i bazuar në kompetencë, trajnimi i bazuar në simulim të rasteve) së bashku me ridizajnimin e orarit dhe ngarkesës në punës sipas nevojave individuale të secilit në mënyrë që të krijohet një ambient edukativ sa më i mirë, i cili e maksimizon të mësuarit klinik.